

OBLICI I VRSTE INVESTIRANJA

Čeliković, Filip

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:698546>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

Filip Čeliković, 0253050184

OBLICI I VRSTE INVESTIRANJA

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2022. godine

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

DRUŠTVENI ODJEL

PREDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

OBLICI I VRSTE INVESTIRANJA

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA EKONOMIKA PODUZETNIŠTVA II

MENTOR: IVANA MIKIĆ, mag. oec., pred.

STUDENT: FILIP ČELIKOVIĆ

JMBAG: 0253050184

Požega, 2022. godine

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je na jednostavan način objasniti oblike i vrste investiranja, kao što su investiranje u dionice, investiranje u državne obveznice, te investiranje u nekretnine. Svakoj osobi koja se upušta u svijet investiranja potrebno je ukazati na osnovna pravila investiranja, također na analizu tržišta, koja može biti fundamentalna ili tehnička. Analiza tržišta je iznimno važna jer tako svaki investitor stječe dojam o određenoj investiciji, i koje investicije su više isplativije od drugih, te koje investicije snose veći rizik od drugih.

KLJUČNE RIJEČI: *investicije, dionice, državne obveznice, nekretnine, fundamentalna i tehnička analiza*

ABSTRACT

The aim of this paper is to explain in a simple way the forms and types of investment, such as investing in stocks, investing in government bonds, and investing in real estate. Every person who enters the world of investing needs to get pointed out the basic rules of investing, and market analysis, which can be fundamental or technical. Market analysis is extremely important because each investor gets an impression of a particular investment, and which investments are more profitable than others, and which investments bear more risk than others.

KEY WORDS: *investments, stock, government bonds, real estate, fundamental and technical analysis*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM INVESTIRANJE	2
2.1. Sedam pravila investiranja	3
2.2. Vrhunski investitor.....	6
3. DIONICE.....	7
3.1. Tko kupuje dionice?.....	7
3.2. Gdje se dionice prodaju?	8
3.3. Vrste dionica.....	10
3.4. Kako zadržati profit?.....	11
4. DRŽAVNE OBVEZNICE	12
4.1. Vrste državnih obveznica	13
4.1.1. Obveznice u Hrvatskoj	13
4.2. Što utječe na cijenu obveznica?.....	13
5. NEKRETNINE	15
5.1. Načini investiranja u nekretnine	16
5.1.1. Komercijalna nekretnina.....	16
5.1.2. Stambena nekretnina	16
5.1.3. Poljoprivredno zemljište	17
6. FUNDAMENTALNA I TEHNIČKA ANALIZA.....	18
6.1. Volumen i cijena	19
6.2. Grafikoni	19
6.2.1. Linijski grafikon.....	20
6.2.2. Stupčasti grafikon.....	21

6.2.3. Grafikon s japanskim svijećama	22
7. ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA	27
POPIS SLIKA.....	29

1. UVOD

Investicije su najširi i najkorišteniji pojam kod ekonomista, poduzetnika i menadžera. Svaka osoba koja ulaže svoje novce, imovinu ili bilo koji drugi oblik kapitala, radi to zbog ostvarenja dobiti kroz određeno vremensko razdoblje u budućnosti, može biti duže ili kraće. Investicije, odnosno ulaganja se mogu promatrati s različitih aspekata, kao što su ekonomski, poslovni ili financijski. Investitori amateri su fizičke ili pravne osobe koji žive od svog posla, ali imaju na raspolaganju veća ili manja kapitalna sredstva koja bi se mogla uložiti na burzu. Burza je institucija puna knjigovođa, pravnika, bankara, brokera, financijskih analitičara i sličnih. Svi oni sudjeluju u mreži koja ma zajedničku funkciju, a ta funkcija je da je da se novac prenese od onih koji ga imaju, do onih koji ga nemaju. Oni koji imaju novce su investitori koji svoje novce žele posuditi onima koji nemaju, a zauzvrat oni očekuju ostvariti određeni profit u budućnosti. Oni koji nemaju novce su tvrtke koje trebaju novce od onih koji imaju kako bi se proširile.

U drugom poglavlju definirat će se što znači investiranje, navest će se osnovna pravila investiranja koja mogu znatno pomoći svakom investitoru, te će se navesti koje osobine posjeduje vrhunski investitor poput Warrena Buffeta i Billa Gatesa. Potom, u trećem poglavlju definirat će se što su dionice, tko kupuje dionice, gdje se dionice mogu prodati, te kako zadržati profit ukoliko se profit ostvari. Četvrto poglavlje opisuje što su državne obveznice, koje su vrste državnih obveznica, te što utječe na cijenu državnih obveznica. U petom poglavlju navest će se koje su prednosti i nedostaci ulaganja u nekretnine, kao i koji su načini ulaganja u nekretnine. Šesto poglavlje daje prikaz fundamentalne i tehničke analize u svijetu investiranja te tko su fundamentalisti, a tko su tehničari. Koji grafikoni postoje u tehničkoj analizi, te isto tako što je volumen i cijena, i na kraju će se prikazati određene formacije koje ukazuju tehničarima na veći preokret tržišta.

2. POJAM INVESTIRANJE

Prema mišljenju ovoga autora „Investicija je operacija, koja nakon temeljite analize, obećava sigurnu glavnicu i primjeren prinos.“¹

Svako ulaganje može rezultirati pozitivnim i negativnim ishodima na budući profit poduzeća ili fizičke osobe koja ulaže svoj osobni novac, u nadi za ostvarivanjem budućeg profita. Kada govorimo o investiranju, velika količina ljudi ne razlikuje investiranje od špekulacije. „Špekulacija je kratkoročno kupovanje ili prodaja u nadi da se profitira uslijed promjena na tržištu.“² Za primjer možemo uzeti kupnju poslovnog prostora. Ako smo kupili poslovni prostor i iznajmili smo ga, tada se može slobodno reći da se radi o ulaganju, jer na taj način ćemo ostvariti dugoročni prihod kroz određeno vrijeme u budućnosti. No, ako smo kupili poslovni prostor i nadamo se da ćemo u budućnosti prodati taj poslovni prostor po većoj cijeni, onda slobodno možemo reći da se radi o špekulaciji.

Cilj svakog ulaganja je ostvarivanje profita, ali „vaš temeljni cilj mora biti izbjegavanje gubitka novca“.³ Richardson (1996.) smatra da bi krajnji cilj investitora morao biti prava i doživotna sigurnost koja se postiže kao izravan rezultat pomno isplaniranog ulaganja. To je ono pravo bogatstvo kojemu svako treba težiti. Takvo bogatstvo treba razlikovati od bogatstva koje je rezultat nepredviđenih okolnosti. Bogatstvo koje brzo dođe, isto tako brzo i ode. Zato uz dobar strukturirani plan, svaki investitor može ostvariti optimalan povrat dobiti od uloženog kapitala, bez nepredviđenog povećanja rizika. Tako dobro promišljen i strukturiran plan osigurava miran san. Naravno, nije moguće izbjeći promjene na tržištu do kojih će sigurno doći u određenom trenutku, ali dobro strukturiranim planom je moguće da taj gubitak bude minimalan, a da je oporavak gubitka moguć uz još veći dobitak.

Ulaganje nije nikakva posebna znanost, ali svaki ulagač treba naučiti određena pravila ili upute koje treba slijediti kako bi ostvario svoj zadani cilj.

¹ Graham, 2003: 27

² Richardson, 1996: 28

³ Richardson, 1997: 52

2.1. Sedam pravila investiranja

Prvo pravilo: investirajte jednostavno

„Paradoksalno, najjednostavnija ulaganja su, općenito, najprofitabilnija. Ne komplicirajte svoju ulagačku strategiju bez razloga. Ulažite samo na način na koji razumijete svoju strategiju.

Legendarni ulagač, milijarder i jedan od najbogatijih ljudi na svijetu, Warren Buffett, nosio se jednim jednostavnim pravilom kada je birao svoje investicije: ulagao je samo u poslove koje je razumio i tvrtke s čijim se proizvodima susretao na dnevnoj bazi.“

Drugo pravilo: izbjegavajte emocije

„Najveći neprijatelji ulaganja su ulagačeve emocije i takozvana ograničenja uma svojstvene svakom ljudskom biću. Ona uključuju:

Mentalitet čopora - tendencija podlijevanja većini. Zasniva se na pretpostavki da većina ne može biti u krivu. Međutim, kao što nam povijest pokazuje, u financijama, to je jedno od najopasnijih presedana ponašanja (baloni, rasprodaje, kupnja, strah od kupnje palih tržišta, itd.).

Prevelika samouvjerenost - ljudi imaju tendenciju misliti da su natprosječni i da mogu biti bolji od drugih. Pri ulaganjima je to vrlo opasno. Vjerovati da ću upravo ja biti osoba koja će premašiti tržište kada 99% ulagača ne uspije, je vrlo naivno i financijski bolno.

Iskrivljavanje činjenica - općenito smo skloni izabrati one činjenice koje potvrđuju naše teorije i prijeći preko onih koje ih pobijaju.

Strah od gubitka - brojne studije su pokazale da je strah od gubitka emocionalno tri puta jači od radosti od profita. Iz tog razloga se mnogi odlučuju na brzu prodaju profitabilnih vrijednosnih papira i držanju pozicije gubitka, što je krivo investicijsko ponašanje.“

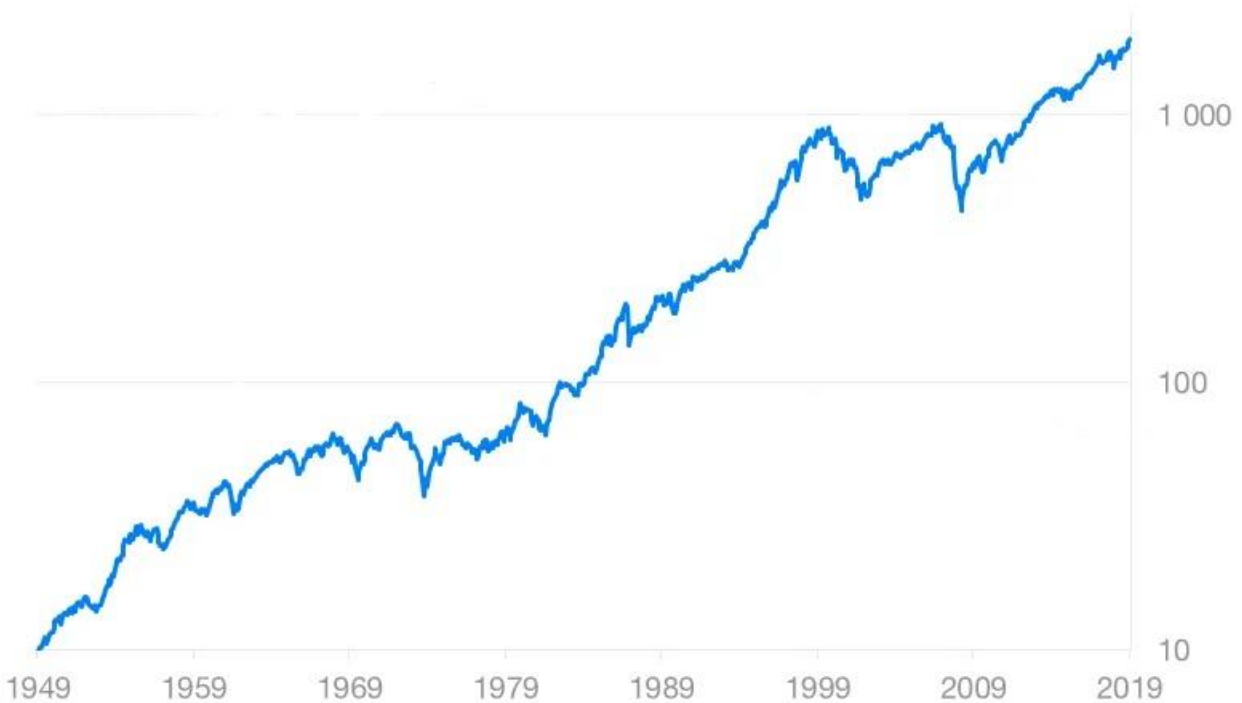
Treće pravilo: pasivno ulaganje na tržištu

„To je strategija “buy and hold” - (kupiti i držati)“

Četvrto pravilo: investirajte dugoročno i strpljivo

„Kaže se da “polako dalje dođeš”. U nijednoj drugoj oblasti života ova se poslovice ne isplati više nego u financijama. Ključ uspješnog investiranja je upotreba tzv. složene kamate. Zahvaljujući njoj, vrijednost ulaganja ubrzava svoj rast svake godine. Dugo razdoblje ulaganja također smanjuje rizik. Financijska tržišta kroz vrijeme fluktuiraju, ali su do sada, dugoročno imala samo jedan smjer - rastući. Špekuliranje je kratkovidno. Niti jedan milijarder nije postao milijarder špekuliranjem, već ulaganjem. Prirodni prinosi finansijskih tržišta se kreću između 8% i 10% godišnje.“

Slika 1.: Razvoj najpoznatijeg S&P 500 indeksa (dionice glavnih američkih kompanija) u posljednjih 70 godina bez dividendi

Izvor: Finax, 2021 (Finax, url)

Peto pravilo: pravilna alokacija

„Alokacija kapitala je način raspodjele investicije u različite vrste kapitala (aktive). Svaka se aktiva razlikuje po svojim prinosima i pripadajućem riziku. Povijesno gledano, najjača aktiva je dionica, ali njezina cijena varira više od cijene obveznica, koje nude niže ali stabilnije prinose.“

Šesto pravilo: izbjegavajte plaćanje poreza

„Ako želite imate što više prinose, potrebno je što više smanjiti poreznu obvezu. Različite kategorije aktive i različiti pristupi ulaganju podliježu različitim poreznim režimima. Važno je postaviti strategiju ulaganja tako da ne podliježe poreznoj obvezi.“

Sedmo pravilo: investirajte redovno

„Odlaganje dijela Vašeg dohotka je najjednostavniji način s pogleda Vašeg budžeta. Lakše je štedjeti manje iznose, npr. 50 eura mjesečno, nego čekati dok možete uložiti veći iznos. Bolje je ako Vam štednja raste pravilno od prvog mogućeg trenutka. Nadalje, redovna ulaganja su također interesantna s gledišta rizika. Pri mjesečnoj kupovini vrijednosnih papira ne morate brinuti da li će tržišta pasti ubrzo nakon ulaganja. Fiksna ulaganja svaki mjesec smanjuju rizik jer pri padu kupujete više dionica (jer su jeftinije) a pri rastu manje (jer su skuplje). Redovna ulaganja su rješenje koje omogućuje svakome da ulaže.“⁴

Ovih nekoliko na prvi pogled jednostavnih savjeta može pomoći svakom investitoru da ostvari svoj cilj. Naravno u početku se ovi savjeti čine jednostavnima, ali u realnosti je potrebno jako puno iskustva kako bi se mogli na njih i osloniti. Iznimno je potrebno u svijetu investiranja i ostvarivanja financijske slobode biti strpljiv, discipliniran, te imati veliku želju za učenjem. Potrebno je isto tako naučiti kontrolirati svoje osjećaje, kako oni ne bi kontrolirali nas i naveli nas na krive postupke i eventualno da odustanemo od početnih zadanih ciljeva.

⁴ <https://www.finax.eu/hr/filozofija/pravila-uspjesnog-ulaganja>

2.2. Vrhunski investitor

Za vrhunskog investitora smatramo osobe poput Warrena Buffeta i Billa Gatesa. Oni su posebna vrsta investitora koji grade ogromne tvrtke u koje drugi investitori žele uložiti svoje novce. Vrhunski investitori su ljudi koji stvaraju aktivu koja vrijedi milijarde dolara za milijune ljudi. Warren Buffet i Bill Gates imaju jednu stvar od mnogih zajedničku, a to je da su stvorili ogromne tvrtke i pretvorili ih u javne.

Investitorske kontrole koje posjeduje vrhunski investitor:

1. Kontrola nad sobom
2. Kontrola nad omjerima prihoda/rashoda aktive/obveza
3. Kontrola nad menadžmentom investicije
4. Kontrola nad porezima
5. Kontrola nad vremenom kupnje i prodaje
6. Kontrola nad brokerskim transakcijama
7. Kontrola nad E-P-K (entitetom, pravovremenošću i karakteristikom)
8. Kontrola nad terminima i uvjetima ugovora
9. Kontrola nad pristupom informacijama
10. Kontrola nad vraćanjem, filantropijom, redistribucijom bogatstva.⁵

⁵ Kiyosaki i Lechter, 2004: 278

3. DIONICE

Postoje različite vrste burza u koje možemo uložiti svoj novac, među njima svima vjerojatno je najpoznatija i najpopularnija burza na kojoj se prodaju i kupuju dionice različitih tvrtki. Naziv za te tvrtke su javne tvrtke i svatko može kupiti njihov dio. Svatko tko kupi dionice javne tvrtke ima pravo na dio profita i na sudjelovanje u donošenju odluka za tu tvrtku. Glavni razlog zašto vlasnici privatne tvrtke prodaju dijelove svoje tvrtke je taj što im treba novac kako bi proširili svoje poslovanje. Na primjer za nove tvornice, urede, alate, strojeve, prijevozna sredstva i slično. Velika količina novca može doći iz bankovnog kredita ili profita, no nekim tvrtkama to nije dovoljno pa moraju prijeći u javne tvrtke, kako bi imale mogućnost izdati i prodati dionice.

3.1. Tko kupuje dionice?

Većina velikih tvrtki kao što su Tesla, Disney, McDonalds, Microsoft, Coca-Cola danas se nalaze u rukama dioničara. Dioničari su obični ljudi, građani koji ulažu svoje novce kako bi kasnije ostvarili određeni profit. Milisavljev (2008.) smatra kada kupimo dionice da se profit ostvaruje na dva načina. Prvi način je putem dividendi. „Dividenda je iznos profita po dionici koji varira proporcionalno s profitom koji zaradi tvrtka.“⁶ Na primjer, ako kupimo 500 dionica Tesle i za određeno vremensko razdoblje dividenda iznosi pet dolara po dionici, zaradit će se 2500 dolara po dionici. Dividenda se isplaćuje u većini slučajeva jedanput godišnje. Od dividende se ne može obogatiti, ali možemo imati osjećaj kao da smo i mi vlasnici jedne velike tvrtke. Isto tako potrebno je pratiti informacije o tvrtkama, jer ukoliko tvrtka koja kontinuirano isplaćuje dividendu u jednom trenutku odluči prestati isplaćivati dividendu, vrijednost njezinih dionica može naglo pasti, što nije u interesu nikome. Najbolji način zarade je da se dionice kupe dok im je vrijednost mala, te se prodaju kada im cijena naraste.

⁶ Milisavljev, 2008: 14

3.2. Gdje se dionice prodaju?

Dionice se prodaju na različitim burzama. Danas više od sto zemalja ima svoju burzu na kojoj prodaju ili kupuju dionice. Najveća i najpoznatija burza se nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama. Vrijednost dionica na burzi u Sjedinjenim Američkim Državama iznosi otprilike jednu trećinu ukupne vrijednosti svih svjetskih dionica. Najvažnije burze u SAD-u se nalaze u New Yorku. New York Stock Exchange (NYSE) trguje dionicama od 2400 tvrtki, sa ukupnom vrijednosti od preko 26 milijardi dolara u 2021. godini. Trideset najvećih tvrtki se nalazi u indeksu koji se naziva Dow Jones.

Slika 2.: New York Stock Exchange

Izvor: Wikipedia, 2022. (Wikipedia, url)

Milislavljev (2008.) smatra kako se tvrtke značajno međusobno razlikuju, da će tako i njihova ponuda i potražnja biti različita. Zbog toga se vrijednost dionice jedne tvrtke mijenja neovisno o vrijednosti dionice drugih tvrtki. Cijene jednih dionica će rasti, dok će cijene jednih dionica padati i to predstavlja problem ulagačima. Kako bi se taj problem riješio, dionice odabranih tvrtki se grupira u jednu skupinu koju nazivamo indeks. „Indeks je u osnovi brojčana

vrijednost koja odražava trenutnu vrijednost tvrtki promatranih u cjelini, u usporedbi s njihovom početnom vrijednošću.“⁷

Druga po veličini burza se nalazi također u New Yorku, a naziva se National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ). Počela je s radom 8. veljače 1971. godine i bila je prva svjetska elektronička burza sa dionicama.

Slika 3.: National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ)

Izvor: Digital Trends, 2011. (Digital Trends. url)

Treća po veličini burza se nalazi u Japanu, točnije u Tokiju. „Tvrtke su raspoređene u tri skupine. Prva se sastoji od preko tisuću najvećih tvrtki, druga od nekoliko stotina manjih, a u trećoj su inozemne tvrtke.“⁸ 225 tvrtke iz prve skupine su grupirane u indeks NIKKEI

⁷ Milisavljev, 2008: 15

⁸ Milisavljev, 2008: 17

Slika 4.: Tokyo Stock Exchange

Izvor: Asiapac Finance, 2022. (Asiapac Finance. url)

3.3. Vrste dionica

Svaka osoba prije nego što uloži svoj teško zaradeni novac u burzu treba znati da vrijednost kupljenih dionica može rasti, ali isto tako i padati. Isto tako svaka osoba koja se želi početi baviti dionica, odnosno ulaganjem u njih treba znati koje vrste dionica postoje.

Prema Milisavljevu (2008.) postoje dvije vrste dionica. Prva i osnovna klasifikacija dionica je po veličini tvrtke. Velika većina ulagača ulaže u popularne i poznate tvrtke, kako bi se osigurali da vrijednost njihovih dionica kroz određeni vremenski period se poveća. Isto tako smatra se da je ulaganje u velike tvrtke sigurno. Osim toga, velike tvrtke isplaćuju redovito dividendu, stoga je izrazito primamljivo velikim ulagačima da ulažu svoje novce u velike tvrtke. Jedini problem ulaganja u velike tvrtke je taj što su one već dosta razvijene, što možemo vidjeti i po cijeni njihovih dionica, pa stoga se ne može očekivati veliki potencijal rasta vrijednosti njihovih dionica, kao kod na primjer manjih tvrtki koje imaju puno prostora za razvijanje. Za razliku od velikih tvrtki, manje tvrtke imaju ogroman potencijal za povećanjem svoje cijene, ali isto tako nose i određeni povećani rizik, jer većina malih tvrtki u budućnosti neće uspjeti, tako da je jako bitno detaljno istražiti i proanalizirati one male tvrtke sa velikim „skrivenim“ potencijalom.

Druga klasifikacija dionica je po gospodarskoj djelatnosti. Na primjer, ako investitori svojim analiziranjem procijene da su u određenom trenutku cijene naftnih kompanija jeftine, te da će u budućnosti cijena nafte otići gore, onda investitorima takve tvrtke postaju primamljive za ulaganje i cijena dionica tvrtki u naftnom sektoru će rasti. Isto tako u doba recesije ili gospodarske krize, postaju popularne tvrtke u prehrambenom sektoru iz razloga što kolika god bila ozbiljnost krize, ljudi će uvijek morati jesti da prežive i tako većina ulagača ulaže u tvrtke u prehrambenom sektoru, neovisno jesu li više popularne, ili su manje popularne. Takva pojava se naziva takozvani „domino efekt“ i to vrijedi za sve sektore. Razlog takvog ponašanja ulagača je psihološki. Vrlo dobro znamo da postoje kvalitetne tvrtke za velikim potencijalom, te da postoje manje tvrtke sa ne toliko velikim potencijalom, ali investitori zbog euforije počnu investirati svoje novce u sve tvrtke iz popularnog sektora, te zbog toga vrijednost dionica svih tvrtki u određenom sektoru se kreće u istom smjeru.

3.4. Kako zadržati profit?

Jedan od najboljih načina kako inteligentno prodati dionice je takozvanom djelomičnom prodajom dionica. Na primjer, ako je ulagač kupio 5000 dionica tvrtke Tesla, te je platio 1 dolar po dionici, to znači da je ukupno uložio 5000 dolara. Njegov ulog se kroz određeni vremenski period pokaže uspješnim i vrijednost dionica skoči za 20% na 1.20 dolara po dionici. U tom trenutku njegov kapital se povećao sa 5000 dolara, na 6000 dolara, ali ulagač nije siguran hoće li vrijednost dionica ići još više gore, ili će početi padati. Na primjer, ako ih proda, a vrijednost dionica ode gore još više gore, pokajat će se što ih je prodao. No, ako ih ne proda i cijena im padne ispod jednog dolara, pokajat će se još više što ih nije prodao. Stoga, najbolji način da se izbjegne kajanje je taj da se djelomično prodaju dionice, na način da od 5000 dionica, ulagač proda 4167 dionica po cijeni od 1,20 dolara i tako vrati sebi uloženi početni kapital. Dok sa preostalih 833 dionice može biti spreman na još veći rast vrijednosti njegovih dionica, ili ako vrijednost dionica krene padati, neće mu biti toliko žao jer se ipak radi o čistom profitu.

4. DRŽAVNE OBVEZNICE

„Obveznice predstavljaju dužnički vrijednosni papir temeljem kojeg imatelj obveznice ima pravo na isplatu nominalne vrijednosti po njezinom dospijeću te pravo na isplatu pripadajućih kamata. Zapravo se radi o posuđivanju novčanih sredstava onome koji obveznicu izdaje, a ustupljena sredstva se vraćaju u cijelosti imatelju obveznice i to uvećana za određenu kamatu.

Obveznice su dužnički vrijednosni papiri kojim se između izdavatelja i imatelja obveznice uspostavlja kreditni odnos. U tom kreditnom odnosu, izdavatelj obveznice je dužnik, a imatelj je vjerovnik koji se dužniku odlučio pozajmiti sredstva. Riječ je o dugoročnim investicijama s obzirom na to da je njihov rok dospjeća obično dulji od deset godina.“⁹

Državne obveznice se smatraju jednim od najpopularnijih investicija, koje ne samo da nude pristojnu zaradu, nego nude i sigurnost uloženom kapitalu. Vlade svake države troše velike količine novca, te tako ta potrošnja skoro uvijek premašuje novac koji se nalazi u blagajni, što dovodi do proračunskog manjka. Da bi država smanjila taj manjak, postoji nekoliko mogućnosti.

Prva opcija je tiskanje više novca, no to utječe na smanjenje vrijednosti domaće valute pa se treba izbjegavati koliko god je to moguće. Druga opcija su bankovni krediti, ali sa bankovnim kreditima treba se biti na oprezu, jer prekomjerno gomilanje duga dovodi do lošeg načina života generacijama poslije. Treća opcija su državne obveznice, te one funkcioniraju na način da država posuđuje novac od građana i time financira svoje projekte, s tim da građani kupuju obveznice na određeno vrijeme i po isteku vremenskog roka, ulagači dobiju svoje novce natrag. Dok u međuvremenu građani zarađuju fiksnu kamatu koja je obično veća od bankovne kamate.

⁹ <https://kamatnestope.com/obveznice/>

4.1. Vrste državnih obveznica

U većini zemalja državne obveznice se obično određuju prema vremenskom roku. Tako dakle postoje tri vrste državnih obveznica. Kratkotrajne obveznice, to su obveznice koje imaju rok do pet godina. Srednjoročne obveznice koje imaju rok od 5 do 15 godina, i dugoročne obveznice koje imaju rok na preko dvadeset godina, ovisno kako se odredi.

4.1.1. Obveznice u Hrvatskoj

„Početkom 2020. godine Ministarstvo financija izdalo je na domaćem tržištu kapitala tri tranše obveznica istovremeno. Petogodišnje obveznice s dospijecom 2025. izdane su u nominalnom iznosu od 5 milijardi kuna po kamatnoj stopi od 0,25% čime je Ministarstvo financija ostvarilo najpovoljnije uvjete zaduživanja na domaćem tržištu kapitala.

Izdanje druge tranše obveznice indeksirano je na kretanje tečaja kune prema euru s dospijecom 2034. godine u nominalnom iznosu od 4 milijarde kuna uz godišnju stopu od 1%. Posljednja tranša obveznica predstavlja dvadesetogodišnje obveznice koje dospijevaju 2040. godine u nominalnom iznosu od 800 milijuna eura uz valutnu klauzulu te godišnju kamatnu stopu od 1,25%.“¹⁰

4.2. Što utječe na cijenu obveznica?

Milisavljev (2008.) smatra da cijena državnih obveznica ovisi o mnogim gospodarskim i političkim čimbenicima, te da su najvažnije kamatne stope i inflacija. Kada građani, odnosno ulagači kupe obveznice, njihova jedina zarada je fiksna kamata koju obveznice isplaćuju, slično isplaćenim kamatama su stope koje isplaćuje banka na depozite, ali su u čini slučajeva iznosi koje banka isplaćuje manji, nego što su iznosi kamata na državne obveznice. Tako znamo da ako državne obveznice ne nude značajno veću kamatu od banaka, onda one neće biti toliko privlačne

¹⁰ <https://kamatnestope.com/obveznice/>

ulagačima. „Ako kamatne stope narastu, cijena državnih obveznica će pasti kako bi se privukli ulagači, jer u situaciji visokih kamata mnogi će odabrati štednju. U slučaju da kamatne stope padnu, cijena obveznica će narasti.“¹¹ To ima smisla jer male kamatne stope znače da se ne isplati držati novac u banci, te tako državne obveznice postaju primamljive ulagačima.

Općenito, državne obveznice pružaju određenu sigurnost i zaštitu kapitalu, posebno u vremenima kada drugi oblici ulaganja, poput dionica, kripto valuta i slično nisu u „modi“. Na primjer u situacijama kada je gospodarstvo u recesiji, nezaposlenost raste, te mnoge tvrtke štede i pokušavaju zadržati radna mjesta što je više moguće, te im ne pada na pamet ulagati u širenje tvrtke, dok recesija ne prođe. Posljedica toga je pad potražnje za novim kapitalom, te isto tako i inflacija. „Niska inflacija omogućuje centralnoj banci (ili vladi) smanjenje kamata, što uglavnom pozitivno utječe na cijenu obveznica.“¹² Stoga se može reći da je zapravo gospodarska kriza, ili recesija dobra za ulagače u državne obveznice.

Veliki utjecaj na cijenu državnih obveznica ima i stanje državnih financija. Prema Milisavljevu (2008.) ako je deficit velik, što znači da vlada troši više nego što prikuplja porezom, onda država nastoji pokriti deficit izdavanjem novih obveznica, ali treba imati na umu da velika ponuda obveznica dovodi to „zasićenja“ tržišta, što uzrokuje pad cijene državnih obveznica. No, ako je državna potrošnja u normalnih granicama, što znači da uspijeva prikupiti dovoljno novca sa porezom, da bi pokrila svoje troškove, onda će na raspolaganju biti manje obveznica, što znači da će im i cijena biti veća.

Svi gore navedeni čimbenici koji utječu na cijenu državnih obveznica nisu pravila, nego smjernice. Kao i sa dionicama, burze se ponašaju dosta nelogično, te tako ulagači svojim analiziranjem odlučuju jesu li državne obveznice u modi ili ne, te tako u kratkom roku veliki čimbenik ima euforija građana, odnosno ulagača, dok u dugom roku ekonomski čimbenici poput inflacije, kamatnih stopa i slično prevladavaju u formiranju cijene državnih obveznica.

¹¹ Milisavljev, 2008: 71

¹² Milisavljev, 2008: 71

5. NEKRETNINE

Investiranje u nekretnine je jedan od najčešćih oblika investiranja novca od strane investitora, za koje se odlučuje velika količina ljudi u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj. Radi se o obliku investiranja za koje se smatra kao dugoročno isplativom investicijom novca u koju je svakako pametno ulagati.

Prednosti koje donosi investiranje u nekretnine su rast cijene kupljene nekretnine i renta. Rast cijene kupljene nekretnine varira od ponude i potražnje, na lokacijama gdje je potražnja nekretnina manja od ponude, cijena nekretnine će padati, dok na lokacijama gdje je potražnja veća od ponude, cijena nekretnina će rasti. U Hrvatskoj na lokacijama uz jadransko more, cijena nekretnina već godinama raste, iz razloga što donosi veliku zaradu od rente, te isto tako ulagači žele imati pogled na prelijepo jadransko more. Dok u istočnom dijelu Hrvatske vrijednost nekretnina s godinama se smanjuje, iako se pruža prelijepi pogled na ravnice i čistu prirodu, ulagačima to nije pretjerano u interesu, jer nema novih radnih mjesta, trenutnim stanovnicima život i nije tako bajkovit, te se sele u druga područja Hrvatske ili u inozemstvo, te se tako i potražnja za nekretninama u odnosu na ponudu ne povećava.

Nedostatci investiranja u nekretnine su cijena, likvidnost, te održavanje. Investiranje u nekretnine je „rezervirano“ za one ljude koji raspolažu sa većom količinom novca, te je tako cijena nekretnina jedan od nedostataka koji se odnosi za ljude koji ne raspolažu sa većim količinama novca i ne mogu si priuštiti nekoliko nekretnina, te im tako cijena predstavlja veliku prepreku. Drugi nedostatak predstavlja likvidnost, jer nije tako jednostavno zamijeniti nekretninu za novac u kratkom roku, jer ukoliko fizička osoba ima nekretninu, a treba joj veća količina novca, preostaje joj da tu nekretninu proda po nižoj cijeni ako želi doći do gotovog novca brže, ili da potroši jako puno vremena kako bi našla kupca koji će kupiti nekretninu po normalnoj cijeni. Treći nedostatak predstavlja održavanje nekretnine. Naprimjer, ako se koristi nekretnina za iznajmljivanje, onda je potrebno tu nekretninu i konstantno održavati, u smislu raznih popravaka, unaprjeđenja, komunalija, a ako se nekretnina iznajmljuje turistima, onda je potrebno i često čistiti nekretninu. Svi ti troškovi investitoru umanjuju isplativost ulaganja u nekretnine.

5.1. Načini investiranja u nekretnine

Investiranje u nekretnine zahtjeva puno strasti, te se tako nekretnine razlikuju od ostalih investicija po tome što su svaka kuća, zgrada ili zemljište jedinstveni.

5.1.1. Komercijalna nekretnina

Prema Richardsonu (1997.) postoji više vrsta, poput stambenih zgrada, poslovnih zgrada, skladišnih prostora, zgrada sa stanovima za iznajmljivanje, hotela itd. „Komercijalnu nekretninu prate posebni problemi. Njena vrijednost uveliko ovisi o poslovnim ciklusima koji utječu na stopu iskorištenosti, stopu zakupa i delinkventnost. Nadalje, u vrijeme lošeg poslovnog ciklusa broj poslovnih bankrota obično je veći od privatnih.“¹³ Ovakva vrsta nekretnina se ne preporuča ukoliko investitorima u ovakve nekretnine ovo nije profesionalno zanimanje, jer u dobra vremena ovakva vrsta nekretnina je veoma dobra, dok u loša vremena ovakva vrsta nekretnina je veoma loša, zbog opasnosti od nove administrativne podjele, i s time dolazi do izmjene zakona, dolazi do određivanja novih zakona o zagađenju okoliša i slično.

5.1.2. Stambena nekretnina

Ovakva vrsta nekretnine se više smatra kao investicija u unapređenje životnog standarda obitelji, te treba biti na oprezu da se kreće u granicama osobnih mogućnosti, jer velika većina ljudi bi kuće sa puno soba, da se ističe od svih kuća u susjedstvu i slično. Ali isto tako kuća je nešto što se troši i treba imati na umu da su troškovi održavanja, režije i nepredviđeni kvarovi viši nego što si većina ljudi mogu dozvoliti.

¹³ Richardson, 1997: 39

5.1.3. Poljoprivredno zemljište

Prema Richardsonu (1997.) kod ove vrste investiranja je presudan odabir vremena kada uložiti svoje novce u ovu vrstu nekretnina, te je to i najbolja mogućnost investiranja u nekretnine. Naprimjer, pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća poljoprivredna zemljišta su bila dosta jeftina i imala su veliki potencijal. Već sedamdesetih godina poljoprivredna zemljišta su postala toliko skupa da se obavljati neku poljoprivrednu djelatnost jednostavno nije isplatilo, te se velik dio zemljišta prodavao po visokim cijenama za izgradnju kuća, poslovnih prostora i slično. Bavljenje poljoprivredom ima svoje određene probleme, kao što su nedostatak radne snage, vremenske neprilike, promjenjivost cijene na proizvode. Općenito poljoprivreda je djelatnost u koju se mora u početku dosta uložiti, da bi se malo vratilo nazad, stoga se kupovanje poljoprivrednog zemljišta u tu svrhu ne preporuča.

6. FUNDAMENTALNA I TEHNIČKA ANALIZA

„Fundamentalna analiza predstavlja matematičko statističku metodu pomoću koje se analiziraju financijska izvješća poduzeća, promatra poslovanje tijekom posljednjih nekoliko kvartala, izvode fundamentalni pokazatelji i nad njima se provodi nekoliko tipova analiza, dok se njeno provođenje vrši u svrhu određivanja vrijednosti dionice.“¹⁴ Fundamentalisti vjeruju u kupnju dionica, državnih obveznica i slično, kada im je cijena niska. Oni su uvjereni da postoje situacije koje su podcijenjene, te kao takav taj sistem zbog logike i jednostavnosti odgovara investitorima početnicima. Richardson (1996.) smatra da je osnovna ideja da se dionica koja se prodaje prouči. Naprimjer, sadašnja vrijednost dionice je 50 dolara, te istraživanje pokazuje da je sadašnja vrijednost tvrtke dosta visoka i da je njena buduća perspektiva zapravo dosta zanemarena. Zbog toga bi stvarna vrijednost dionice trebala biti 100 dolara, te ju valja kupiti sada i čekati jedno određeno vrijeme da dođe do svoje prave vrijednosti od 100 dolara.

„Tehnička analiza predstavlja metodu evaluacije vrijednosnica pomoću analize statistika dobivenih iz aktivnosti tržišta, poput povijesnih podataka i volumena trgovanja. Analitičari tehničke analize ne pokušavaju mjeriti nespoznatljive, intrinzične vrijednosti dionica, nego umjesto toga koriste grafove i ostale alate u cilju utvrđivanja paterni koje predviđaju buduća tržišna kretanja.“¹⁵ Tehničari vjeruju da kretanja na tržištu ovise isključivo od ponude i potražnje, te kao takav ovaj sistem poklanja malo pažnje ekonomiji i dionicama. Tehničari također vjeruju da zapravo tržište prikazuje poruke koje se mogu prepoznati pomoću grafikona. Grafikoni su utemeljeni na prošlim događajima, odnosno oni prikazuju rezultat između ponude i potražnje. Svaki tehničar vjeruje da je količina i cijena sve. U predviđanju kretanja budućih cijena, tehničari se oslanjaju na određene formacije koje su grafikoni do sada iscrtali i koje se ponavljaju određeni broj puta, pa se tako može odrediti „podrška“ ili „otpor“ i određeni trendovi.

¹⁴ https://hr.wikipedia.org/wiki/Fundamentalna_analiza

¹⁵ https://hr.wikipedia.org/wiki/Tehnička_analiza

6.1. Volumen i cijena

Svaka transakcija između prodavatelja i kupca koja se odvija na tržištu može se postići na internetu, putem telefona, licem u lice i slično. Svakom prodavatelju je cilj postići što veću cijenu, dok je svakom kupcu naravno cilj kupiti po što nižoj cijeni. Postoje razni indikatori koji mogu pomoći pri određivanju analize i psihologije kupaca, odnosno prodavatelja, kao i cijena. Tehničaru je jednostavno odrediti psihologiju mase kada se tržište kreće u određenom trendu, rastućem ili padajućem. No, kada se na tržištu odvija konsolidacija, onda samo tržište tehničarima šalje dvosmislene signale, i treba biti vrlo oprezan o donošenju odluka u tom trenutku. „Jesse Livermore, jedan od uspješnijih špekulanata dvadesetog stoljeća jednom je rekao - „Postoji vrijeme za kupovanje, vrijeme za prodavanje, i vrijeme za ići na pecanje.“¹⁶ Svaki profesionalni trgovac na tržištu mora znati kada je vrijeme za kupiti, kada je vrijeme za prodati, te isto tako kada je vrijeme za povući se sa tržišta. Volumen predstavlja aktivnost između kupaca i prodavatelja na tržištu u vremenskom razdoblju. Može se raditi o minuti, satu, danu, mjesecu, itd. Volumen se prikazuje obično okomitim crvenim ili zelenim trakama na dnu grafikona.

6.2. Grafikoni

U tehničkoj analizi postoji mnogo vrsta grafikona, dok su najčešće korišteni slijedeći:

- Linijski grafikon
- Stupčasti grafikon
- Grafikon sa Japanskim svijećama

¹⁶https://www.agram-brokeri.hr/UserDocsImages/Arhiva/UserDocsImages/publikacije/Uvod_u_tehnicku_analizu.pdf

6.2.1. Linijski grafikon

„Linijski grafikon je osnovni tip grafikona. Sastoji se od točaka koje predstavljaju cijenu i međusobno su povezane ravnom crtom. Razmak između točaka je jednak je jednom vremenskom intervalu. Najpopularniji linijski grafikon je dnevni. Koristan je za sagledavanje važnih, većih trendova prisutnih na tržištu, međutim njegov nedostatak je manjak podataka s obzirom da svaka točka predstavlja samo jednu od referentnih cijena (prva, najniža, najviša i zadnja cijena unutar zadanog vremenskog intervala). Nadalje, linijski grafikon je kontinuiran i stoga se na njemu ne mogu uočiti praznine.“¹⁷

Slika 5.: Primjer linijskog grafikona

Izvor: TradingView, 2022. (TradingView, url)

¹⁷https://www.agram-brokeri.hr/UserDocsImages/Arhiva/UserDocsImages/publikacije/Uvod_u_tehnicku_analizu.pdf

6.2.2. Stupčasti grafikon

Ovaj tip grafikona je popularniji od linijskog, jer za razliku od linijskog prikazuje četiri cijene, te tako prikazuje više informacija tehničaru. Stupčasti grafikon nije kontinuiran za razliku od linijskog, te tako tehničar može vidjeti praznine koje mu često mogu poslužiti kao tehničke poruke u analizi grafikona.

Slika 6: Primjer stupčastog grafikona

Izvor: TradingView, 2022. (TradingView, url)

6.2.3. Grafikon s japanskim svijećama

„Japanske svijeće (jap. Sakata) su razvijene u Japanu sredinom 18. Stoljeća, međutim u ostatak svijeta su se proširile tek 1980-ih godina. Ovaj tip grafikona posjeduje sve prednosti kao i stupčasti grafikon – također se sastoji od sve četiri referentne cijene te nije kontinuiran pa se mogu primijetiti cjenovne praznine.“¹⁸

Slika 7.: Primjer grafikona s Japanskim svijećama

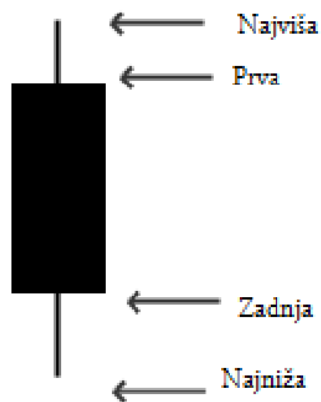
Izvor: TradingView, 2022. (TradingView, url)

„Japanska svijeća se sastoji od tijela koje predstavlja prvu i zadnju cijenu, te od sijena (gornje i donje) koje predstavljaju ostatak cjenovnog raspona – najvišu i najnižu cijenu. Ukoliko je zadnja cijena viša o prve cijene (rast unutar promatranog vremenskog intervala) tijelo svijeće

¹⁸https://www.agram-brokeri.hr/UserDocsImages/Arhiva/UserDocsImages/publikacije/Uvod_u_tehnicku_analizu.pdf

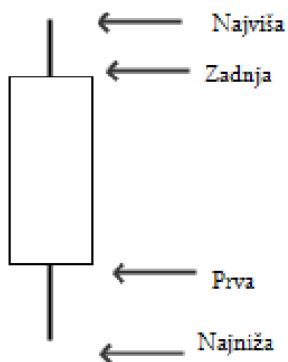
je prazno, međutim ukoliko je zadnja cijena niža od prve cijene (pad cijene) tijelo svijeće je obojano (najčešće crveno ili crno).¹⁹

Slika 8: Prikaz padajuće svijeće

Izvor: AgramBrokeri, 2022. (AgramBrokeri, url)

Slika 9: Prikaz rastuće svijeće

Izvor: AgramBrokeri, 2022. (AgramBrokeri, url)

¹⁹https://www.agram-brokeri.hr/UserDocsImages/Arhiva/UserDocsImages/publikacije/Uvod_u_tehnicku_analizu.pdf

Najveći izazov za tehničare je određivanje takozvanog „dna“ i „vrha“ trenda. Stoga postoje nekoliko različitih uzoraka koji mogu puno pomoći u određivanju „dna“ ili „vrha“.

Slika 10: Formacija glava i ramena

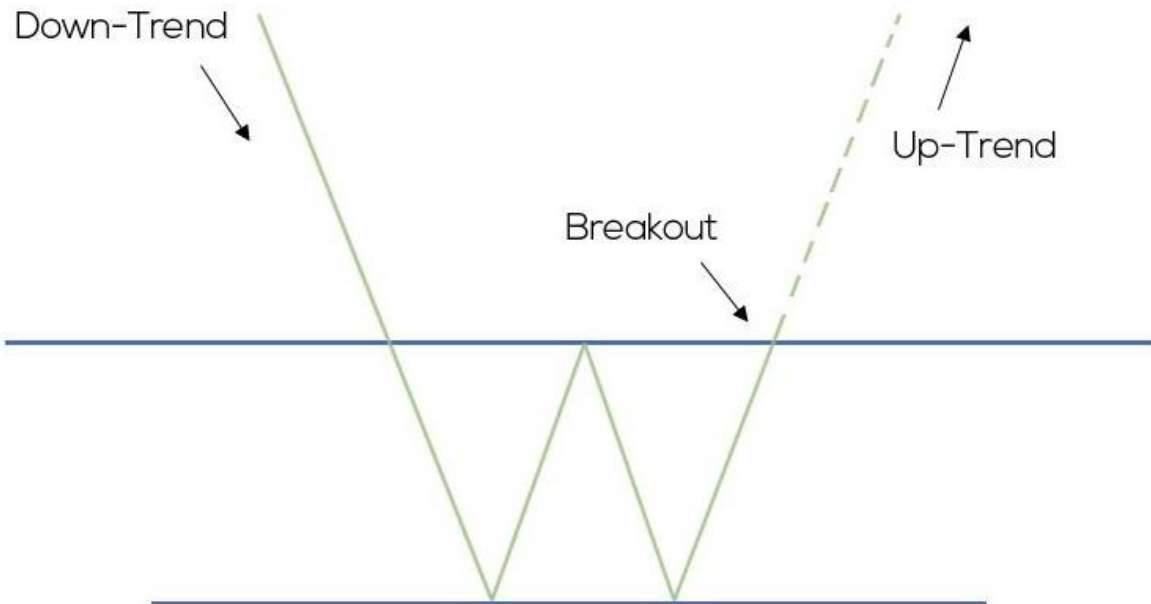

Izvor: Investopedia, 2022. (Investopedia. url)

Formacija glava i ramena koja je prikazana Slikom 10. je jedan od najpouzdanijih formacija za tehničare, te pokazuje na veći preokret tržišta sa uzlaznog smjera na silazni. Sastoji se od glave, lijevog ramena i desnog ramena, te proboja kroz vrat formacije. Iznimno je važno da se linija koja probija vrat zatvori, jer tako tehničari dobiju potvrdu da se radi o navedenoj formaciji.

Slika 11: Formacija dvostruko dno

Double Bottom Pattern

Izvor: ThinkMarkets, 2022. (ThinkMarkets. url)

Formacija dvostruko dno se prikazuje obično na kraju silaznog trenda kako je prikazano na prethodnoj Slici 11. Cijena se pomiče niže i radi novo dno, potom se vraća malo natrag, ali se ne zadržava po toj cijeni, nego se vraća natrag na prethodno dno kako bi ga testirala. Osnovno pravilo tehničke analize govori da ukoliko cijena dva puta dotiče dno, onda se to dno pretvara u „podršku“, jer prodavači nisu uspjeli pogurati cijenu ispod prvog napravljenog dna, te to daje signal kupcima da poguraju cijenu gore. Kao rezultat toga vidimo dva dna koja prikazuju slovo W. U suprotnom trendu sve je isto, te nam grafikoni prikazuju slovo M. Dvostruko dno, ili dvostruki vrh često ukazuju na veće pomake tržišta.

7. ZAKLJUČAK

Postoji mnogo načina kako osoba može zaraditi novac, a tajna uspješnog investiranja je u tome da se odabere pravo vrijeme kada svoj teško zarađeni novac uložiti na tržište da bi se isplatilo i pretvorilo u budućnosti u profit. Također, uspješno investiranje se temelji na pravilnoj procjeni investicije, točnije, o kupnji kada je cijena investicije ispod njene prave vrijednosti bilo da se radi o dionicama, obveznicama ili nekretninama. Jako važnu ulogu ima strpljenje kod investitora, jer mu ono omogućuje da čeka sve dok cijena njegove investicije ne dođe do prave vrijednosti.

Određivanje pravog trenutka kada investirati svoje novce na tržište zahtijeva istraživanje i poneka naučena lekcija od prije. Stoga, svatko je kompetentan da to učini, ako on to želi naravno, jer investiranje ne zahtijeva diplomu iz investiranja ili nešto slično, jer ono što je zaista potrebno posjeduje svatko od nas. Važno je utrošiti puno vremena u stvaranje promišljenog plana. To vrijeme u većini slučajeva je važnije nego vrijeme utrošeno za postizanje kratkoročnih dobitaka.

Na tržištu dionica velika većina početnika više gube novce nego što dobivaju, iz razloga što nemaju dovoljno dobar plan, nisu dovoljno dobro analizirali potencijalnu dionicu i slično, stoga se savjetuje početnicima da prvo prate tržište bez ulaganja novca, kako bi upoznali tržište. Zato je potrebno odabrati nekoliko dionica, unijeti ih u bilježnicu i redovito ih pratiti, da ulagači vide dali dobivaju ili gube. Na tržištu državnih obveznica rizik za gubitak novca je znatno manji nego kod dionica, ali isto tako profit koji se može ostvariti je znatno manji, ali sigurniji. Tržište nekretnina zahtijeva veliki kapital kako bi se moglo normalno funkcionirati i imati u posjedu više različitih nekretnina koje će ostvariti profit.

Svaki investitor ima isti cilj, a taj cilj je postići trajnu financijsku slobodu i sigurnost.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Graham, B. (2003.) *Inteligentni investitor*. Zagreb: Masmedia d.o.o.
2. Milisavljev, S. (2008.) *Investiranje na burzi za početnike*. Varaždin: Katarina Zrinski d.o.o.
3. Robert T. Kiyosaki i Sharon L. Lechter. (2004.) *Vodič u investiranje: u što ulažu bogati, a siromašni i srednja klasa ne*. Varaždin: Katarina Zrinski d.o.o.
4. Richardson, L. (1996.) *Investiranje: zlatna pravila uspješnog ulaganja*. Knjiga I. Zagreb: LMN d.o.o.
5. Richardson, L. (1997.) *Investiranje: nekretnine, dionice, zlato... ili poduzetništvo?.* Knjiga II. 1. izdanje. Zagreb: LMN d.o.o.

INTERNET POVEZNICE:

1. AgramBrokeri. URL: https://www.agram-brokeri.hr/UserDocsImages/Arhiva/UserDocsImages/publikacije/Uvod_u_tehnicku_analizu.pdf [pristup: 14.04.2022.]
2. AsiapacFinance. URL: <http://www.asiapacfinance.com/tokyo-stock-exchange/> [pristup: 07.04.2022.]
3. Digital Trends. URL: <https://www.digitaltrends.com/computing/nasdaq-hacks-threaten-investor-confidence-more-than-stock-market-security/> [pristup: 07.04.2022.]
4. Finax. URL: <https://www.finax.eu/hr/filozofija/pravila-uspjesnog-ulaganja/> [pristup: 07.04.2022.]
5. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/head-shoulders.asp/> [pristup: 14.04.2022.]
6. KamatneStope.com. URL: <https://kamatnestope.com/obveznice/> [pristup: 12.04.2022.]
7. ThinkMarkets. URL: <https://www.thinkmarkets.com/eu/learn-to-trade/indicators-and-patterns/bullish-patterns/double-bottom-pattern/> [pristup: 14.04.2022.]
8. TradingView. URL: <https://www.tradingview.com/chart/?symbol=TVC%3ADJI> [pristup: 14.04.2022.]

9. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/New_York_Stock_Exchange_Building/
[pristup: 07.04.2022.]
10. Wikipedia. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Fundamentalna_analiza/ [pristup:
14.04.2022.]
11. Wikipedia. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Tehnička_analiza/ [pristup: 14.04.2022.]

POPIS SLIKA

SLIKA 1: Razvoj najpoznatijeg S&P 500 indeksa (dionice glavnih američkih kompanija) u posljednjih 70 godina bez dividendi

SLIKA 2: New York Stock Exchange

SLIKA 3: National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ)

SLIKA 4: Tokyo Stock Exchange

SLIKA 5: Primjer linijskog grafikona

SLIKA 6: Primjer stupčastog grafikona

SLIKA 7: Primjer grafikona s Japanskim svijećama

SLIKA 8: Prikaz padajuće svijeće

SLIKA 9: Prikaz rastuće svijeće

SLIKA 10: Formacija glava i ramena

SLIKA 11: Formacija dvostruko dno

Izjava o autorstvu rada

Ja, **Filip Čeliković**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada pod naslovom **Oblici i vrste investiranja**, te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi 13. svibnja 2022. godine

Ime i prezime studenta:
